

מורשת גוש עציון

ג'איון 1
כסלו תשפ"ג

תכנית מורשת גוש עציון הפועלת עם התלמידים מטעם אגף החינוך, פונה כאן אליכם - המורים וההורים, במידע וסיפורים על האזור בו אנו חיים. לתגובות: moreshetgush1@gmail.com

מוזמנים לקרוא, להכיר, לסייל ולהתחבר

דעות החודש @ שלום קרניאל

יזכירו לנו את חובתנו להיות דבוקים בעולם המעשה, בבניין, נטיעה ועבודה. והענפים הגבוהים שיתרוממו אל על יעוררו אותה כלפי מעלה, לדעת את קוננו ולשאוף תמיד לשלמות מוסרית ולקדושת החיים. זאת הדרך של אבותינו וזו דרכנו כחלוצי תורה ועבודה."

בנר רביעי של חנוכה נפל שלום קרניאל בקרב "שיירת העשרה" שהיתה בדרכה להביא אספקה מירושלים לכפר עציון. שם הניח אלמנה שושנה ובן רך, שמעון. שלום קידש את השם בחייו העשירים והפוריים, חיי תורה ועבודה, וקידש את השם בנופלו בקרב על תחיית האומה בארצה, על הגשמת חזונו, על הגנת ביתו בגוש עציון ועל הגנת ירושלים.

(מתוך הקדמה לספר - שלום קרניאל חייו ומשנתו, מאת יוחנן בן יעקב).

נולד בפולין בשנת תרע"ב, 1912. מראשי תנועת הנוער השומר-הדתי בפולין, בני-עקיבא והקיבוץ הדתי בארץ. איש הגות ורוח, חלוץ פורץ דרך לרבים שצעדו בעקבותיו. חבר 'קבוצת אברהם', ממייסדי קיבוץ כפר עציון. נפל בקרב 'שיירת העשרה', בדרכו מירושלים לביתו בכפר עציון, בחנוכה תש"ח, 12.1947.

שלום קרניאל זכור כדמות של מנהיג צעיר חדור תחושת שליחות בוערת. ממייסדי תנועת הנוער הציונית-דתית בפולין "השומר-הדתי", וממעצבי דרכה הרעיונית-חינוכית. מדריך מחונן שסחף אחריו את התנועה בדרך ההגשמה. בן תורה שידע לשוטט במשעולי תרבות העולם הרחב ולהפיק מכל העולמות עושר רוחני ורוחב דעת.

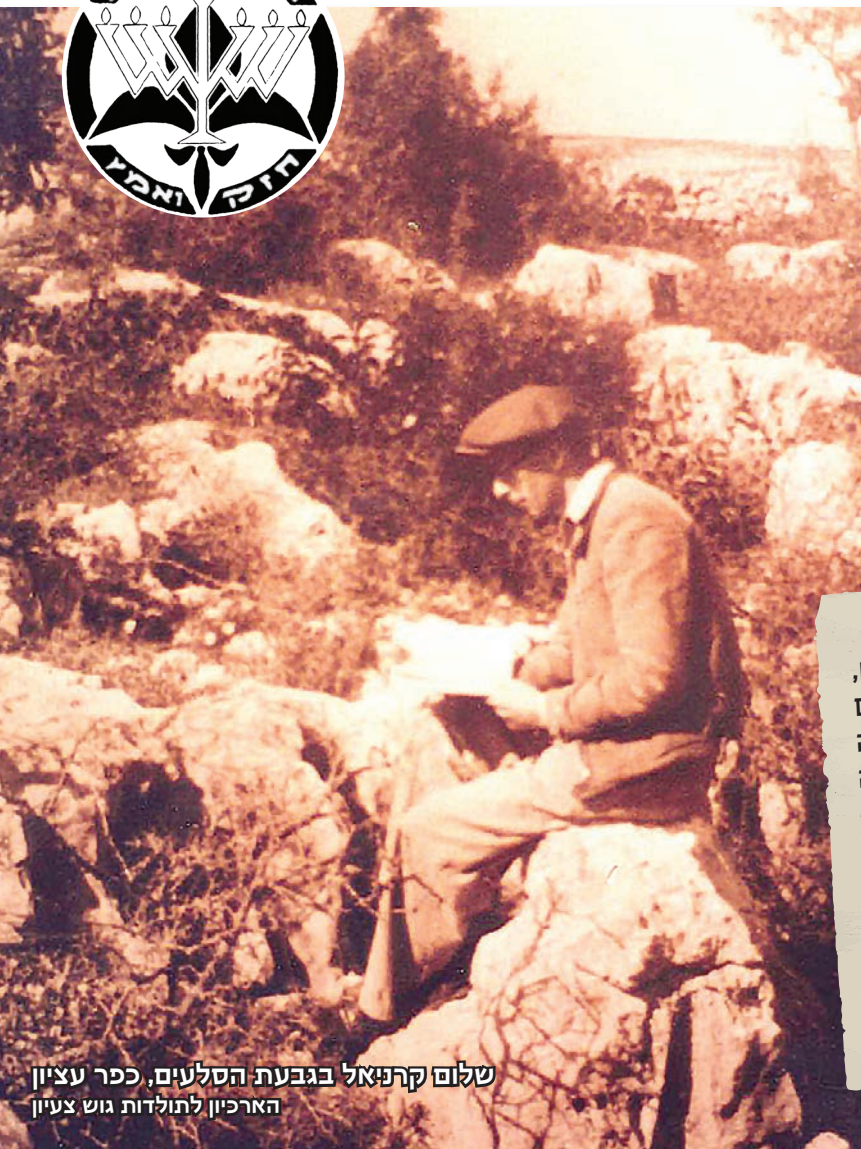
בחודש אדר תרצ"ט, 1939, עלה שלום קרניאל ארצה והצטרף ל'קבוצת אברהם'. שלום היה מזכיר הפנים של הקבוצה בעת שהיה עליה להחליט האם לעלות ולהתיישב בהרי חברון הקשים לחקלאות, ודאג לנווט את חבריו להצביע בעד העלייה לגוש עציון. בשורות האיוב הנוראות שהגיעו מפולין באותה התקופה חיזקו את דעתו.

לדבריו: "בהרים האלה... קם לפנינו לתחייה התנ"ך". כשעלה לגוש עציון כתב: "סגולה חשובה לסביבה זו, שבה מורגשת אווירה של ארץ ישראל יותר מכל מקום אחר".

לכבוד טקס נטיעת העצים בכפר עציון כתב שלום את "מגילה הנטיעה": "אנו בני דור הגאולה, ראינו את הגולה תלושה משורשה וניתנת לבוז ולמשיסה... העצים האלה שאנו נוטעים היום - לסמל יהיו לנו, סמל דרכנו כחלוצי האומה... השורשים העמוקים

הרב נריה על שלום קרניאל

..אישיותו קרנה באור המסירות לרעיון בטהרו, להגשמתו העקבית, לביצועו היומיומי. ועם הדבקות הקנאית הבלתי מתפשרת, שמרה עליו עדינותו הטבעית מקינטור ומרוגז, הגנה עליו יקרת רוחו מפגיעה ומעלבון. דרכיו-נועם, נתיבותיו - שלום... ראשון בין ראשונים, בעוז החלטה, בתנופת ביצוע. לא נרתע מקשיים, מסיכונים ציבוריים ואישיים. כך עלה להתיישבות בהרים, וכך הלך בדרכו האחרונה במסעו לכפר עציון...
(מתוך הקדמה לספר - שלום קרניאל חייו ומשנתו).



ספר מקבים א' מתאר באופן ציורי את ההכנות לקרב: **וישכם המלך בבקר ויעל את מחנהו בעוזו בדרך בית זכריה, ויערכו הצבאות למלחמה ויתקעו בחצוצרות... וכאשר זרחה השמש על מגיני הזהב והנחושת זרחו ההרים מהם והאירו כלפידי אש.**

(מקבים א' פרק ו')

על פי החוקר בצלאל בר-כוכבא, נערך הקרב העיקרי בוואדי שחיט, הנמצא בין כפר עציון ובין בסיס חטיבת עציון. יהודה ניסה להפתיע את ליזיאס ולנצל את מעבר הצבא היווני בעמק כדי לסגור עליו מרכזי ההרים שממזרח וממערב, אך ליזיאס התכונן לאפשרות זו, ושלח יחידות חיילים כדי שיכבשו את הרכסים.

איך מגיעים? נגיע לשער של כפר עציון, שם נחנה את הרכבים. נצא מהשער, נפנה ימינה (מזרחה), ונלך בזהירות לאורך הכביש. לאחר כ-400 מ', שביל גיפים יורד אותנו ימינה (דרומה) לתוך ואדי שחיט. נתרשם שם מהכרמים המפותחים, ונוכל לדמיין את אלעזר החשמונאי היוצא לבדו כנגד הפיל האימתני: **וירא אלעזר חורן אחת מן החיות משורינת בשיריונים מלכותיים והיא עולה על כל החיות, ויחשוב כי בה נמצא המלך. ויתן את נפשו להושיע את עמו ולעשות לו שם עולם.** (מקבים א' פרק ו')

כאשר נעלה מן הוואדי, נזכור כי בקרב זה הובסו החשמונאים, אך במערכה כולה הם ניצחו.

הקרב החמישי בסדרת הקרבות של מרד החשמונאים, שהתחולל ככל הנראה בשנת 162 לפנה"ס בקרבת היישוב בית זכריה בין כוחות המורדים בראשות יהודה המכבי, לבין צבא סלאוקי בפיקוד ליסיאס.

עילת הקרב היה המצור של יהודה על מצודת החקרא. הקרב שהסתיים בתבוסת המורדים החשמונאים, היה הקרב הראשון אליו הגיעו הסלאוקים עם צבא גדול, שכלל את מיטב היחידות המלכותיות, בהן גם פילים. הקרב זכור גם במעשה הגבורה של אלעזר החורני שהקריב עצמו תחת הפיל שדקר למוות. במלחמת העצמאות נערך באזור זה קרב ג' בשבת (ב-14.1.48).

לכבוד חג החנוכה, נצא הפעם אל אחד מאתרי הקרבות בהם נלחמו החשמונאים כנגד היוונים.

לאחר טיהור המקדש בשנת 164 לפני הספירה, החלו החשמונאים להתבסס באזור ירושלים וארץ יהודה.

המתיוונים היושבים ב"חקרא", מצודה הנמצאת סמוך להר הבית, פנו אל ליזיאס היווני, כדי שיבוא וישיע אותם מפני החשמונאים. ליזיאס נעזר בבעלי בריתו האדומים, ועלה על ארץ יהודה מדרום. הוא כבש את בית צור, עיר הגבול הדרומית של יהודה, ונערך לכבוש את ירושלים.

מול ליזיאס נערך יהודה המקבי בבית זכריה, המזוהה בכפר הערבי ח'ירבת זכריה, ליד היישוב ראש צורים שבגוש עציון.



"ובהיודע זאת ליונתן ולשמעון ולכל האנשים אשר איתו, ברחו אל מדבר תקוע ויחנו על מי באר אספר" (מקבים א', ט' 33)

צילום: דוד רוזנטל



שמעון שהתבצר בתוך העיר נלחם בגבורה מבפנים, ויונתן, עם הַנְּבָטִים בני בריתו, הכה ביוונים מבחוץ. בַּקִּיָּדָס הבין כי לא יוכל להכניע את האחים בקרב, והחליט לכרות עמהם ברית ולהפנות את מרצו למאבקים פנימיים. יונתן קיבל אוטונומיה יהודית, שאותה החל לבסס בהתמדה תוך כריתת בריתות עם המנהיגים השונים שהעריכו אותו על גבורתו ונחישותו. אוטונומיה זו החזיקה 18 שנה עד שנרצח. יונתן סלל את הדרך לעצמאות יהודית אותה המשיך אחיו שמעון למשך שנים ארוכות של ממלכת החשמונאים.

זיהו בור אספר, מקום נקודת המפנה ההיסטורי, מסתמך על שימור שמו כ"בור עזפרן" ומיקומו על הדרך הקדומה בין עבר הירדן לעין גדי ומשם לדרך גב ההר. כיום ניתן לראות את הבור ולידו שקתות קדומות ושרידי מבנים. בהרים הסמוכים נוגסות כיום ברעבתנות מחצבות פיראטיות וחפירות שוד רבות, אך בבור עצמו נשתמרה אותה שלושה שמשכה אליה לכאן את שרידי החשמונאים.

כיצד מגיעים? יש להגיע אל שער הישוב "מיצד" הנמצא בדרום-מזרח גוש עציון, כרבע שעה נסיעה מאפרת. את הרכב מחנים בכניסה לישוב, ומשם יוצאים להליכה קצרה של כקילומטר אל הבור, בעקבות השילוט החדש והיפה אשר הוצב בנר ראשון של חנוכה תשע"ט בידי אנשי תיירות גוש עציון והישוב יפני קדם' הסמוך. השביל עביר גם לרכב גבוה. חנוכה שמח!
(מתוך כתבה של אורי ארנון בערוץ 7)

מקום הלוויה בור אספר

לכבוד החנוכה נספר על פרק פחות מוכר בסיפור קרבות החשמונאים. לא רבים זוכרים, שאחרי הניצחון הגדול, טיהור המקדש והדלקת הנרות, המרד - שהחל שבע שנים קודם - עמד עתה בפני כישלון.

יהודה נהרג בקרב אלעשה מול בַּקִּיָּדָס המצביא היווני. פליטי המורדים, אבודים ומיואשים, התקבצו בספר מדבר יהודה, במצודה קטנה השוכנת בנקודה רחוקה בין ההרים.

מנהיגי המורדים - שמעון, יוחנן ויונתן ישבו על יד בור המים ותכננו את המשך צעדיהם. כניעה או ויתור לא באו בחשבון: צוואתו של אביהם הזקן עוד הדהדה באוזניהם.

אך כעת נראה כאילו כל זה היה לשווא. אמנם בית המקדש טוהר לזמן קצר והצית את האור שוב בליבם, אך כשנה אחר כך נהרג אלעזר, ולאחר כשני קרבות נוספים נהרג כעת גם יהודה. בית המקדש שב ונתפס בידי היוונים ושותפיהם המתיוונים.

יונתן, צעיר האחים, נטל על עצמו את האחריות להמשך המרד ובחר ביוחנן לצאת עם הרכוש אשר ניצל משדה הקרב, בכדי להחביאו אצל הנבטים בני בריתם. לאחר שיוחנן יחזור, כך סיכמו, נראה איך ממשיכים.

יוחנן ירד בדרך הקדומה היורדת אל עבר הירדן; אך הוא לא חזר. אנשי מידבא אשר חמדו את הרכוש, רצחו אותו. אח שלישי נפל במערכה.

דרוש היה זמן ושקט בכדי לצבור שוב את הכח, אך זמן לא היה; כל גילוי של חולשה כעת היה עלול לפורר את שרידי הכח. שמעון ויונתן אספו במהירות את אנשיהם ההמומים ויצאו אל המדבר וכבר למחרת, בעוד ליל, פשטו על אנשי מידבא, נקמו את דמי אחיהם והשיבו את רכושם הגזול.

בבואם לשוב על עקבותיהם חיכה להם בַּקִּיָּדָס אשר ניצל את שעת הכושר וארב להם במעבר הירדן, בצפון ים המלח. בַּקִּיָּדָס הפסיד וכמעט שילם בחייו במערכה זו. הוא אסף את אנשיו ונמלט לירושלים בעוד אנשי יונתן חוצים את הירדן בשחייה ושבים אל המדבר. גם בקרב בית בצי במבואות בית לחם, הוכיחו שמעון ויונתן את נחישותם כאשר



צילום: אבי גולדשטיין

נחליאלי

בסתו עוברות מעל ארצנו מילוני ציפורים נודדות, רובן בדרך לאפריקה. חלקן נשארות כל החורף בארץ. הנחליאליים מקננים ליד נחלים באירופה ובחורף הם נודדים לארץ ישראל. הם חיים בזוגות ונשמרים במפני פולשים לנחלתם.

לעתים הנחליאליים מתנפלים על מראות של מכוניות כי חושבים שנחליאלי זר פולש לנחלתם.

לארץ מגיעים כמה סוגים של נחליאלי, הסוג שרואים באזורנו נקרא "נחליאלי לבן".



(מתוך "סדנתון", נעה מנדלבאום)

כרכם חרפי

בימים האחרונים התחיל לפרוח הכרכם. לכרכם יש פקעת קטנה המתחדשת כל שנה. הצמח רעיל. לפרח הכרכום עלי כותרת לבנים, ונראה כמו להבה של נר. במרכז הפרח ישנם חוטים צהובים כתומים, זוהי הצלקת שבקצה "עמוד העליון". מעמודי העליון של הכרכום מכינים את התבלין "זעפרן". הכרכום הינו פרח מוגן.

(מתוך "סדנתון", נעה מנדלבאום)



חלמונית גדולה

פרח מרשים ויפהפה, בולט בייחודו מבחינות רבות: עונת פריחתו, צבעו, יופיו וריכוזו במרבדים זורחים למרחוק. החלמונית פורחת בסתיו בצברים מרוכזים של פרחים גדולים בצבע צהוב-חלמון זוהר. מפתיע על רקע נוף צמחי קמל ואפור. נדיר למחצה. היות שהוא גדל בארץ רק בכמה עשרות אתרים מוגדרים-היטב, ובכל אחד מהם במאות (לפעמים אלפי) פרטים, הפורחים בתאריך קבוע למדי - הוא הפך יעד ליעלייה לרגלי שנתית של חובבי יופי ופרחים. באזורנו משמח לראות חלמוניות בעיקר ליד מעלה רחבעם במזרח הגוש. הזדרזו להגיע! (מתוך אתר קק"ל, צמח השדה)

צילומים: נווה ססיל



החלמונית / איכיל דשא

אחת כל-כל כף בלב בְּתָה, שונה כל-כל כף מחרולים, דולקה כשמש פְּעוּטָה בין הצוקים האבליים.

נושא הודו אל שחק רם, אדיש זר לְכָל סביביו, גלמוד יחג הצץ התם ובלבו סוד אביביו.

היש מבין יפעת חיו, חונן זָהָבו ומְעוֹדָד? עיני חמה פקוחות עליו ולב נפֶעַם של איש בודד.

מקדש-בדידות, מלכות דממה, מפגש אלוה עם אדם, בלב שדה, בְנוּה-שְׁמָמָה, פרחי-התם רוקמים הודם.

הסתו סביב, צחיחת-שָׁרָב, טרשה צהבה וחרבונים, אך שמש בקר חסד רב עוֹטְרָה לשלף-קמשונים.

תוגת-הגות, צפית פלאים, שתיקת מחשבת קדמונית... פתאם זורחת מסלעים כותרת-כתם -חלמונית.